

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI

MANEVİ DANIŞMANLIKLA İLGİLİ ULUSAL TEZ MERKEZİNDE
YAYINLANAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİN İNCELENMESİ

(2014-2023)

Fatma İÇÖZ

DENİZLİ-2023

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI

MANEVİ DANIŞMANLIKLA İLGİLİ ULUSAL TEZ MERKEZİNDE
YAYINLANAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİN İNCELENMESİ

(2014-2023)

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

Fatma İÇÖZ

Danışman

Doç. Dr. İsmet EŞMELİ

DENİZLİ-2023

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı– Manevi Destek ve Rehberlik Tezsiz Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fatma İÇÖZ tarafından hazırlanan “**Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayımlanan Yüksek Lisans Tezlerin İncelenmesi (2014-2023)**” başlıklı Tezsiz Yüksek Lisans Projesi tarafımdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Tezsiz Yüksek Lisans Projesi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İsmet EŞMELİ

Danışman

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
..... /...../2024 tarih vesayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Harun ABACI

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde değerli görüş ve önerileriyle bana rehberlik eden kıymetli hocam danışmanım Doç. Dr. İsmet EŞMELİ'ye, süreçte desteğini esirgemeyen sevgili eşim Emin İÇÖZ'e, birlikte geçireceğimiz zamandan fedakârlık eden canım çocuklarım Yaşar Emre İÇÖZ ve Osman Akif İÇÖZ'e dualarını her zaman yanımda hissettiğim canım annem Ayşe CİHAN ve canım babam Osman CİHAN'a sonsuz teşekkürler.

Fatma İÇÖZ

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; proje içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Fatma İÇÖZ

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerin İncelenmesi (2014-2023)	
Projeyi Hazırlayan: Fatma İÇÖZ	Danışmanı: Doç. Dr. İsmet EŞMELİ
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: XI+38
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Bu çalışmada 2014-2023 yılları arasında Türkiye’de manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin çeşitli kriterlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Doküman tarama modelinde olan bu araştırmada 2014-2023 yılları arasında bu alanda yayınlanmış 23 adet yüksek lisans tezi incelenmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme ulaşılan tezlerle ilgili olarak en fazla yüksek lisans tezinin 9 tez çalışması ile 2019 yılında olduğu görülmüştür. Bunu 2021 ve 2022 yıllarında yapılan 4’er tez çalışması izlerken 2020 yılında 3, 2023 yılında 2 ve 2017 yılında ise 1 yüksek lisans tezi çalışması bulunmaktadır. Diğer yıllarda ise manevi danışmanlıkla ilgili yüksek lisans tezinin rastlanılmamıştır. Yüksek lisans tezlerinin araştırmacılarının büyük kısmının kadınlardan oluştuğu görülürken yüksek lisans tezlerinin araştırma türlerine göre büyük oranda nitel araştırma türünde yapıldığı saptanmıştır. Bunun yanında nicel ve karma araştırma türünde de çalışmalar da yapılmıştır. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin yöntemine göre büyük oranda doküman tarama yöntemiyle yapıldığı görülürken bunun yanında betimsel tarama, deneysel ve fenomenoloji yöntemleriyle yapılmış tezlerde bulunmaktadır. Yine yüksek lisans tezlerinin örneklem sayılarına göre büyük oranla alan yazın taraması şeklinde yapıldığından dolayı örnekleme belirsizdir. Bunun yanında 5, 7, 16, 20, 24, 30, 50, 227, 352 ve 570 kişinin katıldığı örneklemin olduğu çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca bu alandaki yüksek lisans tezlerinin büyük oranda Prof. Dr. unvanlıları danışmanlığında yapıldığı görülmüştür. Bunun yanında Doç. Dr. unvanlılar ve Dr. Öğr. Üyesi unvanlıların danışmanlığında yürütülen tezlerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda yapılan çalışmaların alan yazın taramasının yanında yaşayan gerçek kişilerden de veriler toplanarak yapılması ve görülen ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmalar yapılması önerilmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Manevi danışmanlık, rehberlik, din, literatür, rehber	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Abstract of Master Thesis

Title of the Project: Review Of Master Thesis Published InThe National Thesis Center On Spiritual Counseling (2014-2023)	
Author: Fatma İÇÖZ	Supervisor: Doç. Dr. İsmet EŞMELİ
Date:	Nu. Of pages: XI+38
Department: Philosophy and Religion Studies Subfield: Spiritual Support and Guidance	
<p>In this study, it was aimed to examine the master's theses published and made available in Turkish at the national thesis center on spiritual counseling in Turkey between 2014 and 2023, according to various criteria. In this research, which was based on the document scanning model, 23 master's theses published in this field between 2014 and 2023 were examined. Regarding the theses reached through easily accessible sampling, it was observed that the highest number of master's theses was in 2019 with 9 theses. This is followed by 4 thesis studies in 2021 and 2022, followed by 3 master's thesis studies in 2020, 2 in 2023 and 1 master's thesis in 2017. In other years, no master's thesis on spiritual counseling was found. While it was seen that the majority of the researchers of master's theses were women, it was determined that the master's theses were mostly conducted in the qualitative research type according to the research types. In addition, studies in the form of quantitative and mixed research were also conducted. While it is seen that the master's theses published and made available in Turkish on spiritual counseling at the national thesis center on spiritual counseling between 2014 and 2023 were largely made with the document scanning method, there are also theses made with descriptive scanning, experimental and phenomenology methods. Again, the sample is uncertain because the master's theses are largely conducted as a literature review, depending on the sample size. In addition, studies were conducted with samples of 5, 7, 16, 20, 24, 30, 50, 227, 352 and 570 people. In addition, the majority of master's theses in this field are written by Prof. Dr. It was seen that it was carried out under the consultancy of the title holders. In addition, Assoc. Dr. titles and Dr. Lecturer It has been determined that theses are carried out under the supervision of members. It has been suggested that studies on this subject should be carried out by collecting data from real people, in addition to literature review, and that studies should be carried out to meet the needs.</p>	
Keywords: Spiritual counseling, guidance, religion, literature, guide.	

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	İV
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
GİRİŞ	1
1. PROBLEM DURUMU	2
1.1. Problem Cümlesi	3
1.2. Alt Problemler	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Varsayımlar	4
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar	5
BİRİNCİ BÖLÜM	6
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
1. MANEVİ DANIŞMANLIĞIN TANIMI.....	6
2. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK.....	7
3. TÜRKİYE’DE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ÇALIŞMALARI	10
4. MANEVİ DANIŞMANLIĞIN İŞLEVLERİ	13
İKİNCİ BÖLÜM	25
YÖNTEM, BULGULAR VE YORUMLAR	25
1. YÖNTEM.....	25
1. 1. Araştırmanın Modeli	25
1. 2. Evren ve Örneklem.....	25
1. 3. Veri Toplama Aracı	26
1. 4. Verilerin Toplanması.....	27
1. 5. Verilerin Analizi	27
2. BULGULAR VE YORUMLAR.....	27
2.1. Alt Problemlere İlişkin Bulgular	27
2.1.1. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayımlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları	28

2.1.2. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırmacıların Cinsiyetine Göre Dağılımları.....	29
2.1.3. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırmacıların Araştırma Türüne Göre Dağılımları	29
2.1.4. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinde Kullanılan Yönteme Göre Dağılımları.....	30
2.1.5. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerin Örneklem Sayılarına Göre Dağılımları	31
2.1.6. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerin Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımları.....	32
SONUÇ	33
KAYNAKÇA	35
EKLER	37

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezleri	16
Tablo 4.1. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı	20
Tablo 4.2. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırmacıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	20
Tablo 4.3. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinde Kullanılan Araştırma Türlerine Göre Dağılımı	21
Tablo 4.4. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinde Kullanılan Yönteme Göre Dağılımı	22
Tablo 4.5. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerindeki Örneklem Sayılarına Göre Dağılımı	23
Tablo 4.6. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı	24

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlık olup toplum içinde yaşamaktadır. İnsanın yetenek ve becerilerinin sınırlı olması ve her şeye kendi başına yetememesi toplumsal yaşamı zorunlu kılmaktadır. İnsan madde ve mana ikilisinin bütünleşmesiyle var olmuştur. İnsanın manevi tarafı onun bu alanda zaman zaman destek almasına ve bir bilene danışmasına sebep olmaktadır. Manevi danışmanlık, bir manevi danışmanın rehberlik arayan bireylerle bireysel veya toplu görüşmeler yaptığı uygulamayı kapsar. Manevi danışmanlık danışan merkezli bir yapıya sahiptir ve danışmanlık sürecinde danışanın anlam dünyası ve inanç yapısı dikkate alınarak yapılır¹.

Manevi Rehberlik, danışanın manevi boyut hakkında bilgilendirilmesi ve bir veya daha fazla kişi ile desteklenmesine dayanır. Rehberlik hizmetleri, bilgi ve beceri yeterliliğinin artırılmasına odaklanarak titizlikle formüle edilmiş geniş bir erişilebilirlik spektrumunu kapsar ve çeşitli faaliyetler aracılığıyla etkili bir şekilde uygulanabilir. Sunulan hizmetin danışmanlık veya rehberlik olarak sınıflandırılması, manevi danışmanlığın hedeflenen alıcılara ilişkin belirli niteliklere göre belirlenir. Buradan hareketle, hastanelerin yanı sıra bağımlılara yönelik faaliyetler ve cezaevi hizmetleri bağlamında da manevi danışmanlığın önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Öte yandan, özellikle genç bireylere yönelik gelişim ve rehberlik hizmetlerinin sunulması da manevi rehberlik kapsamına girmektedir². Bir diğer temel tartışma da maneviyat ve din fikirleri ve bunların doğası üzerinedir. Manevi danışmanlık hizmetlerinin kurumsal olarak Batı'da yerleşik olması, dini, din dışı ve popüler hareketlerin bu kategoriler üzerindeki etkisini güçlendirmektedir. Örneğin, "gözle görülmeyip duyularla algılanabilen şey, ruhani, manevi, madde karşıtı" maneviyatın Türkçe sözlüklerde bulunan en geniş anlamıdır. Hasan Meydan ise maneviyatın sözlük tanımını "duyularla değil kalple kavranabilen, maddeden ziyade ruha ait olan, ilahi mesajla desteklenen, iman, hakikat, vicdan ve tefekkür gibi içsel özellikleri kapsayan şey" olarak vermektedir³. Tanımlar, tanımın vurgusunun kalp, vicdan, ruh ve gönül gibi maddi olmayan ancak ruhun bir parçası olan ve Sufi kültürümüzün temeli olarak hizmet eden soyut fikirler üzerinde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Batı kültüründe manevi rehberlik "ruhani", "dini" ve "pastoral" kelimeleriyle ifade edilmektedir. Bu çalışmada 2023 yılı Kasım ayına kadar

¹ Ali Ayten- Sevdü Düzgüner, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Temel Bilgiler Kılavuzu*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020), 50.

² Ayten- Düzgüner, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Temel Bilgiler Kılavuzu*, 50.

³ Hasan Meydan, *Din Eğitiminde Manevi Boyut*, (İstanbul: Dem Yayınları, 2015), 44.

manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezler incelenmiştir.

Çalışmanın bu kısmında problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, amaç, önem, varsayımlar, kısıtlamalar ve tanımlar ele alınmıştır.

1. Problem Durumu

İnsanın doğasında var olan bilişsel ve duygusal kapasiteler, onun manevi alanını oluşturan temel unsurlardır. Bu beceriler tanımlanabilse de, göz ardı edilebilir ve yönetilemez olabilir, bu da birey için zorluklara yol açabilir. Ancak bu durum, yardım ve rehberlik arayışı için bir fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla, yukarıda bahsedilen yeteneklerle bireyler olumlu ve zenginleştirici bir ruhani çerçeve geliştirme potansiyeline sahiptirler ya da tam tersine, ruhani ıstırap ve umutsuzluğa yenik düşebilirler. İnsan olarak maddi ihtiyaçlarımızdan daha fazlasına ihtiyaç duyarız; manevi ihtiyaçlarımız da vardır.

İnanç, ilahi/üst güce bağlılık ve tevekkül başlıca önemli faktörlerdir. Bireylerin yaşamlarında çeşitli zorluklarla karşılaştıklarında teselliye din ve maneviyatta aramaları yaygındır⁴. Bununla birlikte, zorlukların üstesinden gelmede ve bireyin içsel varlığının manevi potansiyelini kullanmada bir yardım aracı olarak dinden yararlanma kapasitesi, bireyin tek başına ve sürekli olarak başarabileceği bir görev değildir. Bu nedenle, bireylerin uyum sağlarken karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmak için profesyonel yardım almaları gerekebilir. Dini ve manevi kaynakları ve araçları uygulamalarına dahil eden danışmanların, etmeyenlere göre daha etkili olduğunu gösteren kanıtlar artmaktadır. Manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmaları, özellikle son birkaç yılda araştırmalarda önemli bir artış yaşamıştır.

Pozitif psikolojinin batı dünyasında artan popülaritesiyle birlikte, psikolojinin bir alan olarak bakış açısında kayda değer bir değişim olmuştur. Seligman ve Csikszentmihalyi tarafından yürütülen araştırma, bu konudaki literatürün ilerlemesinde önemli bir rol oynamıştır. Kenneth Pargament'in dini başa çıkma teorisi, bireylerin sorunlarıyla nasıl başa çıktıklarının araştırılmasına büyük katkı sağlamış ve manevi danışmanlığın literatüre dahil edilmesinde de önemli bir etkiye sahip olmuştur. Daha seküler bir yapının ortaya çıkmasında küresel sosyal değişimler, siyasi meseleler ve dini tutumlar etkili olmuştur. Bu değişim, maneviyat konusunu da araştırma tartışmalarında

⁴Meydan, *Din Eğitiminde Manevi Boyut*, 82.

ön plana çıkarmıştır⁵.Ülkemizde oldukça yeni bir alan olan manevi destek ve rehberlik alanında çalışmalar da oldukça az ve yenidir. Bu alanda yapılmış çalışmaya da rastlanılmamıştır. Bu çalışma bu alandaki boşluğun doldurulmasına ve literatüre katkı sağlayacaktır.

1.1. Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesi “ 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezleri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Alt Problemler

Bu çalışmanın alt problemleri şöyle oluşturulmuştur.

1. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin yıllara göre dağılımları nasıldır?
2. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin araştırmacıların cinsiyetine göre dağılımları nasıldır?
3. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinde kullanılan araştırma türüne göre dağılımları nasıldır?
4. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinde kullanılan yöntemlere göre dağılımları nasıldır?
5. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerin örneklem sayılarına göre dağılımları nasıldır?
6. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin danışmanlarının unvanlarına göre dağılımları nasıldır?

1.3. Araştırmanın Amacı

⁵Ali Ayten, (ed.). *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Teori ve Uygulama Alanları*, (İstanbul: Dem Yayınları, 2018), 107.

Bu araştırmanın amacı 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin yıllara göre dağılımlarının farklı değişkenlere göre incelenerek ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Böylelikle alan yazına katkı sağlanacak ve yapılan çalışmalarla ilgili yayınlanmış tezlerin bir arada olduğu kapsayıcı bir ürün ortaya çıkarılmış olacaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

İslam geleneği içinde manevi danışmanlık incelendiğinde, Peygamber Muhammed'in rehberlik ve tebliğ misyonunun bir parçası olarak bu uygulamayı hem grup ortamlarında hem de bireysel olarak kullandığı görülmektedir. Peygamber'in, dini veya dünyevi sorunları hakkında rehberlik isteyen bireylere, kendilerine has özelliklerine göre kişiselleştirilmiş tavsiyelerde bulunmaya yönelik profesyonel yaklaşımı dikkate değerdir. Onun öğretilerine bağlı kalan ve mesajını yayan Müslümanlar gerçekten de bir tür manevi danışmanlık ve rehberlik yapmışlardır. İslam geleneğindeki manevi rehberlik faaliyetleri genellikle herhangi bir resmi kurumsallaşmadan yoksun, organik bir destek aracı olarak yürütülmektedir. İslam inancında, hastalarla ilgilenmek ve başsağlığı dilemek gibi merhamet eylemleri teşvik edilir ve manevi destek sağlamayı amaçlar. Buna karşılık, Sufizm alanında mürşit ve mürit arasındaki ilişki, yardım sunan ve manevi aydınlanma için bir kanal görevi gören simbiyotik bir bağ olarak algılanabilir. Ayrıca, Müslüman geleneğinde, manevi rehberlik sağlama eylemi, profesyonel bir hizmetten ziyade ahlaki ve hayırsever bir yükümlülük olarak sınıflandırılması nedeniyle bir meslek olarak görülmemektedir. Mebrure Doğan'ın da belirttiği gibi, İslam bilim geleneğinde manevi danışmanlığın bilimsel bir disiplin olarak yer almaması ve yerleşik bir metodolojisinin olmaması bu faktöre bağlanabilir⁶. Hem inancımız hem de kültürümüzde yeri olan bu konuyla ilgili profesyonel çalışmaların yapılması oldukça geç kalınmış bir çalışma olarak görülebilir. Bu alanda bilimsel çalışmalarda oldukça yenidir ve hepsinin belli tasniflere göre bir bütün olarak yer aldığı bir çalışmaya da rastlanılmamıştır. Bu çalışma bu yönüyle de önemlidir.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmanın varsayımları şunlardır:

⁶Mebrure Doğan, "Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 21(2), (2017),1269.

- Çalışmada 2023 Kasım ayına kadar ulusal tez merkezinde yayınlanmış yüksek lisans tezlerine ulaşılmıştır.
- Verilerin toplandığı tezlerden elde edilen sonuçlar araştırma için yeterlidir.

1.6. Sınırlılıklar

- Sadece 2023 Kasım ayına kadar ulusa tez merkezinde yayınlanmış tezlerden yararlanılmıştır.
- Araştırmanın bulgu ve sonuçları bu çalışmalardan elde edilen sonuçlarla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Maneviyat: Yaşama yönelik bir tutum olup hayatı anlamlandırma, başkalarıyla ilişki kurma ve aşkın olanla bütünleşme arayışıdır⁷.

Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Bireylerin dini inançlarının yaşamları üzerindeki etkisini anlamalarına yardımcı olma süreci⁸ olarak ifade edilmektedir.

Manevi Danışman ve Rehber: "Manevi danışmanlık ve rehberlik" alanında eğitim almış ve bu alanda yeterliği olan psikolojik yardım sağlamaya yetkili kişidir⁹.

⁷Rio, Carlos Del M.&Lyle J. White, Maneviyatı dindarlıktan ayırmak: Hilomorfik bir bakış açısı (Çev. Selma, B.). *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırmalar Dergisi*, 37(1), (2016), 83.

⁸ Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2019, 21.

⁹ Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2019, 21).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, alan yazın taramasında ulaşılmış bilgilere ve bu konuda yapılmış ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1. Manevî Danışmanlığın Tanımı

Türkçeye "manevi" olarak çevrilen "spiritual" kavramı, dini veya dini olmayan rehberlik ve bakım için kullanılan bir içeriğe sahiptir¹⁰. Bu fikir sıklıkla dini olanla yan yana kullanılmaktadır. Tanımlardaki bu farklılıkları etkileyen en temel unsur, dindar ve dindar olmayan kişilerin zihniyetleridir. Kendilerini dini bir cemaatle özdeşleştiren bir bireyin maneviyatı, aşkın bir varlığın mevcudiyeti, inançları ve adanmışlık eylemleriyle şekillenir. Buna karşılık, kendini herhangi bir dini aidiyetle tanımlamayan bir bireyin maneviyatı, aşkın bir varlıktan ve onunla ilişkili ilkelerden uzak bir kavramsal çerçeve tarafından şekillendirilir. Bu alternatif maneviyat bireyin iç dünyasına odaklanır ve örgütlü dinlerin sınırlarının ötesine uzanır. Bunlara ek olarak, hakim yorumlar maneviyatı orijinal bağlamından tamamen koparmakta ve dini bağlılıktan tamamen ayrı seküler bir çerçeve oluşturarak bireyleri dini uygulamalardan etkin bir şekilde izole etmektedir. Bu çerçeve, belirli bir dine bağlanmak istemeyenler için bir ikame görevi görmekte, içsel boşlukları için teselli sunmakta ve geleneksel olarak örgütlü din tarafından üstlenilen rolün yerini almaya çalışmaktadır.

Ok'un manevi danışmanlık tanımı, dinler ötesi bir anlayışla yaklaşıldığında kapsayıcıdır¹¹. İster seküler ister dini nitelikte olsun, faaliyetler ve davranışlar, insan varoluşunda aşkın bir yönün varlığını kabul eden bireyler tarafından üstlenilir. Bu kişiler, derin anlamlar ve kaygılarla boğuşan kişilere yardım sağlamak için sözlü veya sözsüz, doğrudan veya dolaylı, sözlü veya sembolik çeşitli iletişim biçimlerini kullanırlar. Bu tür yardımlar, ruh sağlığı sorunlarının iyileştirilmesini veya hafifletilmesini ya da anksiyeteye başa çıkmaya çalışan bireylerin karşılaştığı zorlukları kapsar. Ayrıca, engellilik veya yoksullukla mücadele eden bireyleri desteklemeyi, kişisel büyüme ve gelişimlerine rehberlik etmeyi veya kolaylaştırmayı, evlilik uyumsuzluğu veya akran çatışması durumlarında bakım sunmayı ve evlilik veya akran çatışması durumlarında uzlaşmayı teşvik etmeyi de kapsar. Sağlanan destek, evlilik uyumsuzluğu veya akranlar

¹⁰Merve ReyhanBaygeldi, *Türkiye’de Modern Sorunlara Dini Bir Çözüm Olarak Manevi Danışmanlık Uygulaması: Mevcut Durum ve Öneriler*, (İstanbul: SETA, 2018), 12.

¹¹Üzeyir İnanç Ok, “Dini Danışmanlık: Tanımı ve Tarihi”, N. Altaş ve M. Köylü (Ed.), *Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri* içinde, (İstanbul: Dem Yayınları, 2017), 40.

arasındaki kızgınlık gibi sorunların çözümüne yardımcı olarak uzlaşma şeklinde kendini gösterir¹². Ok'un manevi danışmanlık tanımında da ifade edildiği gibi, seküler ve dini kavramlarının özü, yalnızca Hristiyan inancını değil, tüm dini inançları kapsayan bir disiplinle ilgilidir. Dahası, tüm dinlerden kaynaklanan öğretilere samimi bir ilgi gösterir ve dini aidiyetten bağımsız olarak tüm insanlığa empati gösterir. Ayrıca, bu yaklaşım herhangi bir ayrımcılık ya da önyargı olmaksızın ruhsal krizlere çözüm getirmeye çalışır¹³.

Batı literatüründe "spiritüel", "dini" ve "pastoral" terimleriyle ifade edilen manevi danışmanlık alanı, "pastoral" terimi kullanıldığında daha teolojik bir yapıya sahiptir¹⁴. "Pastoral" terimi, sadelik, huzur ve mütevazı bir konut ile karakterize edilen kırsal alanlarla ilişkili pastoral yaşam tarzını ifade eder. Bununla birlikte, piskoposlar ve diğer din adamları gibi dini bir topluluğa mensup bireyleri de kapsayabilir. Pastoral Core kavramı ise, bir cemaatin dini otoriteleri tarafından takipçilerine manevi rehberlik ve yardım sağlanmasının yanı sıra tavsiye ve danışmanlık verilmesini ifade eder¹⁵.

Bu üç büyük dinde Pastoral Core, Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam'ın tarihsel arka planında mevcuttur. İsa'nın yoksullara ve güçsüzlere ilgi gösterdiği, çevresindekilere karşı şefkat ve empati sergilediği söylenebilir. İncil'in empati, yardım, teselli, öğüt gibi pastoral yöntemlere yaptığı atıflar ve ardından gelen tarihsel ilerleme, pastoral bakımın Hristiyanlık dünyasında kurumsallaşmasını kolaylaştırmıştır. Sonuç olarak, yoksul, hasta, güçsüz ve savunmasız bireylerin acılarını hafifleten dönüştürücü bir prosedüre dönüşmüştür. Acılarını dindirir, gelecek için umut aşılar ve olumsuzluklarla yüzleşmeleri için onları güçlendirir. Bu etkinliklerin amacı bireylerin insanlıklarını tam olarak yaşayabilmeleridir ki bu da ekolojik ve sosyo-politik bakımdan uyumlu toplulukların oluşmasını gerektirir¹⁶.

2. Manevî Danışmanlık ve Rehberlik

Hristiyan kiliselerinde din adamları genellikle 'pastör' olarak adlandırılır. Yaşamın ve inancın çeşitli yönlerini ele alarak topluma bir tür ruhani rehberlik sunarlar. Hristiyan din adamları tarafından sağlanan dini rehberliğin yaygın olarak kullanılan bir şekli olan 'Pastoral Danışmanlık' uygulaması, Hristiyan toplumu içinde derin bir şekilde

¹²Üzeyir İnanç Ok, "Din Psikolojisinin Kullanım Alanları: Dinî Danışmanlık ve Rehberlik", (Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi yayınları, 2008), 552.

¹³Ok, "Din Psikolojisinin Kullanım Alanları: Dinî Danışmanlık ve Rehberlik", 553.

¹⁴Ok, "Din Psikolojisinin Kullanım Alanları: Dinî Danışmanlık ve Rehberlik", 553.

¹⁵Turgay Şirin, *Dini Danışma ve Rehberlik İhsan Modeli*, (İstanbul: Mim Akademi, 2014), 33.

¹⁶Ok, "Dinî Danışmanlık: Tanımı ve Tarihi", 41.

kök salmıştır. Bir pastörün danışana Yeni Ahit'in öğretilerine uygun olarak yardımcı olması ve danışmanlık süreci boyunca Yeni Ahit'i ana kaynak olarak kullanması hayati önem taşır. Papazlar tarafından algılandığı şekliyle danışmanlığın amacı, İsa'nın takipçileriyle yaptığı gibi bireylerle aynı şekilde etkileşim kurmaktır. Amaçlarına ulaşmak için bireyleri anlamaya ve onlara ilahi bir değer tarafından el üstünde tutuldukları ve içsel bir değere sahip oldukları duygusunu aşıl原因arak vaaz ederler¹⁷.

Pastoral Danışmanlığın kökenleri 2. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Bu noktadan sonra Hıristiyan din adamları, günahlarından dolayı acı çeken ruhları iyileştirme sorumluluğunu üstlendi. Din adamları, danışanlarının zihinleri hakkında fikir sahibi olmak için, içebakış yaklaşımını kullanarak onların düşünce ve duygularını titizlikle analiz ediyorlardı. En eski psikolojik tekniklerden biri olarak kabul edilen bu yöntem, bireyin ruhsal durumuna ilişkin değerli bilgiler sağlaması nedeniyle tercih ediliyordu. Psikolojinin bağımsız bir çalışma alanı olarak ortaya çıkışı, terapötik bir yaklaşım olarak iç gözlemi kullanan öncü psikologların katkılarıyla şekillenmiş ve Pastoral Danışmanlık'ta danışanlarla etkileşime girerken kullanılan metodolojiye paralel olarak ilerlemiştir. Pastoral danışmanlık ve psikoloji arasındaki başlıca ortak özelliklerden biri metodolojik benzerlikleridir. 18. yüzyılın başlarında, din adamlarının bireye ve Pastoral Danışmanlık'a yaklaşımı, 17. yüzyılda ortaya çıkan Aydınlanma Çağı'nın yankılarından büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu dönemde kişinin iç dünyası daha fazla önem kazanmış ve danışmanlık yaklaşımında bir değişime yol açmıştır. Amerika'nın sömürge döneminde siyasi, sosyal ve dini ideolojilerde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu dönüştürücü dönem aynı zamanda Pastoral Danışmanlığın temel ilkelerine yeni bir bakış açısı getirmiş ve boyutlarını genişletmiştir. Ayrıca, bireylerin duygusal ve bilişsel yönlerini anlamaya yönelik çabalar artmış, stres ve melankoli gibi kavramları araştırma yoluyla keşfetmeye daha fazla odaklanılmıştır. Görüşmeler yapılmasına ve din değiştirenlerin duygu ve inançları teolojik bir perspektiften analiz edilmesine rağmen süreçte kullanılan dil tamamen psikolojiktir.

Manevi danışmanlık ve rehberliği, genellikle ahlaki ve etik konularla ilgili bir destek hizmeti olarak görmek yanlıştır. Dini danışmanlık, dini bir kurumla ilişkili olmasına rağmen, danışmanlığın önemini azaltmaz. Dini danışmanlık, danışmanlık alanının belirli yönleriyle ilgilidir ve diğerlerini engellemez. Disiplin içindeki konuların incelenmesi dini konularla sınırlı değildir. Her dini danışman, rehberlik isteyen bireyin

¹⁷Ali Engin Uygur, *Din Psikolojisi Açısından 'Alfred Adler Psikolojisi'nin Değerlendirilmesi*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 65.

belirlediği destek unsurlarını esas alarak konuyu ele alır, empati ve kişiselleştirilmiş bir yaklaşımla hizmet prosedürünü yürütür. Bu yardım kendini dini bir ikilem veya seküler bir çıkmaz şeklinde gösterebilir. Dini danışmanlık, disiplinin teolojik temellerinin odaklanmış bir incelemesi ve kendine özgü bir yaklaşımın oluşturulması yoluyla, zengin mirasından yararlanarak ve diğer psikolojik disiplinlerle işbirliği yaparak sıkıntılı bireylere etkili bir şekilde yardımcı olabilecek bireysel bir kimlik oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda dini danışmanlık, bireylerin kişisel inançlarını kapsayan dini ilkelerle bağlantı kurarak bireylerin karşılaştıkları çıkmazlara çare bulmaya çalışır. Bu amaç doğrultusunda, psikolojik yardımın diğer dallarından özerk olduğunu iddia etmez. Dini danışmanlığın etkinliği, teolojik incelemelerinin kapsamı ve diğer destekleyici mesleklerle ilişkisinin gücü ile doğrudan ilişkilidir¹⁸.

Manevi danışmanlık, bir destek ve yardım faaliyetidir. Bunun temeli, bireyin dini ön kabullerini göz önünde bulundurarak belirli bir psikolojik etki yaratacak yardımda bulunmaktır. Manevi danışmanlığın bireylerin bütünsel ihtiyaçlarını ele almayı ve uygun olduğunda, kişisel anlayışlarını ve aşkın olanla bağlantılarını keşfetmelerine yardımcı olmayı amaçladığı ileri sürülmektedir¹⁹. Manevi danışmanlık, destek arayan kişilerin tüm sorunlarını ve acılarını tartışırken, psikoloji ve maneviyatın zengin kültüründen yararlanır. Psikolojik niteliklerin manevi ve dini inançlarla birleştirilmesini gerektirir. Seansları sırasında danışanların inanç sistemleri onun tarafından etkilenmez veya zorlanmaz. Manevi rehberlik arayan kişi herhangi bir inanca bağlı olmak zorunda olmadığı gibi, endişelerinin dini nitelikte olması da zorunlu değildir. Danışmanlık arayan bireylerin endişeleri, kişiler arası ilişkilerden kaynaklanan zorlukların yanı sıra kaygı, ölümlülük, ıstırap, baskı, amaç eksikliği, ahlaki ihlaller ve daha fazlasıyla ilgili zorluklar da dahil olmak üzere bir dizi sorunu kapsamaktadır. Hem danışmanlıkta hem de teolojide ortak sorunlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Ruhsal terapi, teoride veya pratikte tek yönlü bir yaklaşım kullanmaz. Bu psikolojik danışma modelinde kullanılan teknikler, beceriler ve teoriler, diğer benzer yaklaşımlarda kullanılanlarla karşılaştırılabilir. Ok'un önerdiği gibi, manevi danışmanların belirli danışmanlık yaklaşımlarına ilişkin sınırlı ya da münhasır bir anlayışa hapsolmaktan kaçınmaları tavsiye edilir. İnsanların yaşamları doğaları gereği dinle iç içedir. Bu açıdan bakıldığında, manevi danışmanların danışanlarına hayatlarının önemli bir yönü olan dini kullanarak yardımcı olmaları

¹⁸Nurullah Altaş, Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14(1), (2000), 327-350.

¹⁹Üzeyir İnanç Ok, "Din psikolojisinin kullanım alanları: Dini danışmanlık ve rehberlik", [içinde] *Din Psikolojisi*. Ed. F. Karaca. (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2012), 88.

mantıklıdır²⁰. Ancak bunu yaparken psikolojinin teorik anlayışını göz ardı etmeden ve bunu dini bilgilerine ekleyerek hizmet ettikleri kişilere yardımcı olmaları tercih edilir. Bu açıdan bakıldığında, manevi danışmanların sorunu sadece mistik bir bakış açısıyla ele almadıkları, psikoloji alanındaki gelişmeleri takip ederek, maneviyat ve inancın da insan varoluşunun önemli bir bileşeni olduğunu kabul ederek hizmet verdikleri söylenebilir²¹. Basit bir ifadeyle, ruhani danışmanlar görevlerini din ve psikolojiyi harmanlayarak yerine getirirler. Burada vurgulanması gereken husus, manevi danışmanların psikolojik yardımın temel kavram ve tekniklerine hâkim olmalarının son derece hayati olduğudur²².

3. Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları

Son yıllarda, dini danışmanlık ve rehberliğin akademik bağlamda incelenmesi ağırlıklı olarak din eğitimi, din psikolojisi ve sosyal hizmet disiplinlerine odaklanmıştır²³. Türkiye’de özellikle Erzurum ve Samsun’da bulunan bazı ilahiyat fakülteleri, dini danışmanlık ve rehberlik alanında uzaktan eğitim ve tezsiz yüksek lisans programları başlatmıştır. Açıköğretim Fakültesi İlahiyat önlisans programında yer alan "Din Hizmetlerinde İletişim ve Halkla İlişkiler" dersinde "Din Hizmetlerinde Rehberlik ve Dini Danışmanlık" başlığı altında bir ünite bulunmaktadır. Dini danışmanlık ve rehberlik, Türkiye’de nispeten yeni bir çalışma alanı olarak ortaya çıkmıştır ve bu alana artan bir ilgi olduğunu göstermektedir. Özellikle lisansüstü akademik çalışmalar oldukça azdır. Genellikle din hizmetleri bağlamında incelenen bir konu olan dini danışmanlık ve rehberlik, Söylev’in belirttiği gibi, sadece birkaç doktora çalışması, makale ve farklı vesilelerle düzenlenen sempozyum ve çalıştay bildirileri ile son zamanlarda öncelikle lisansüstü düzeyde dikkat çekmiştir²⁴.

Literatür incelendiğinde, Türkiye’de manevi danışmanlık ve rehberlik alanının başlangıcının iki ufuk açıcı çalışmaya dayandırılabilceği görülmektedir. İlk çalışma Nurullah Altaş’ın yüksek lisans araştırmasının bir parçası olarak "Hastanelerde Din ve Ahlak Hizmetleri" konusunu ele almıştır. Benzer şekilde Üzeyir Ok’un yüksek lisans çalışması da "Dini Danışmanlığın Teorik Çerçevesi" üzerine yoğunlaşarak bu alanın gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. 1997 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat

²⁰Ok, "Din psikolojisinin kullanım alanları: Dini danışmanlık ve rehberlik", 89-93.

²¹Yener Özen, "Tanrı-Sen ve Ben Üçümüzün Yolu: Pastoral Psikoloji ve Danışmanlığı Gerekliliği Üzerine", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(2): (2010), 47.

²²Şirin, *Dini Danışma ve Rehberlik İhsan Modeli*, 34.

²³İlhan Topuz, *Din Görevlilerinin Mânevî Danışmanlık Yeterlilikleri*, (Isparta: Manas Yayınları, 2014), 64.

²⁴Ömer Faruk Söylev, Dini Danışma ve Rehberliğin Teolojik Temellerine İslami Yaklaşım, *Diyanet İlmî Dergi*. 53(2), ss. (2017), 75–100.

Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı, Mualla Selçuk'un danışmanlığında bu tezlerin tamamlanmasına nezaret etti. Altaş, 1994 yılında Sağlık Bakanlığı'nın bütçe görüşmeleri sırasında gündeme gelen hastanede yatan bireylere dini ve ahlaki yardım yapılması konusunu ele almış, Doğan'ın (2017) belirttiği gibi Batı literatüründen etkilenen dini rehberlik üzerine bir çalışma yapmıştır. 1995 yılında düzenlenen ilk Din Şurası'nda din hizmetlerinin kapsamı aile, cami, Kur'an kursu, eğitim merkezi, cezaevi, hastane, çocuk ıslahevi ve işyeri gibi çeşitli alanları kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Daha sonra, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasındaki müzakereler sonucunda, dini ve manevi destek sağlanması hastaneleri ve yatan hastaları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu genişleme 19 Ocak 1995 tarihinde yayımlanan bir genelge ile başlatılmıştır. Ancak, Danıştay 5. Dairesi'nin yürütmeyi durdurma kararı doğrultusunda, 7 Haziran 1996 tarihinde bu uygulamaya son verilmiştir. Altaş, araştırmasında prosedürü derinlemesine analiz etti ve ardından 1999 yılında A.Ü.İ.F. Dergisi'nde "Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri (Türkiye Uygulaması Üzerine Deneysel Bir Araştırma)" adlı makalesini yayınladı. Altaş, 2000 yılında A.Ü.İ.F.D.'de yayınlanan "Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri" başlıklı bir sonraki yayınında özellikle dini danışmanlık konusuna odaklanmıştır. Bu makale, Batı edebiyatını ve kendi kültürel mirasımız içindeki iç gözlemsel analizi araştırırken, aynı zamanda dini inançlarımızın ayırt edici özelliklerini de incelemektedir. "Faith Care Counseling: Bir Model Oluşturma Girişimi" başlıklı makalesinde Ok, kapsamlı bir çerçevenin geliştirilmesine odaklanarak konuya ilişkin bakış açılarını açıklamış ve ülkemiz için uygulanabilir çeşitli öneriler ortaya koymuştur. 2012 tarihli "Dini Danışmanlık: Tanım ve Tarihçe" başlıklı makalesinde yazar, dini danışmanlık ve rehberliğin kavramsal çerçevesini ele almıştır. Ayrıca, bu alanda karşılaşılan zorlukları kapsamlı bir şekilde incelemiştir²⁵. İlk çalışmaların ardından ihtiyaca binaen alana olan ilgi ve çalışmaların sayısında artış gerçekleşmiştir. Manevi danışmanlık ve rehberlik alanına dair doktora seviyesinde hazırlanan çalışmalar arasında Turgay Şirin 'in "Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlık Modeli"; Salih Aybey'in "DİB Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına Gelen Soruların Analiz ve Değerlendirilmesi: Ege Bölgesi Örneği"; Havva Sinem Uğurlu (Bakar)'nın "Dini Danışmanlık Eğitimi: Amerika Örneği"; Ayşe Burcu Gören'in "Down Sendromlu Bireylerin Manevi Bakımı ve Bir Model Önerisi"; Zuhul Ağlıkaya Şahin'in "Federal Almanya Cumhuriyetinde Dini Danışmanlık: Teori-Eğitim-Uygulama"; Garip

²⁵Söylev, Dini Danışma ve Rehberliğin Teolojik Temellerine İslami Yaklaşım, 75-100.

Aydın'ın "Hadislerde Hastalara Yönelik Manevi Destekler"; Mehmet Fatih Altınova'nın "Hadislerde Vesvese ve Manevi Bakım"; Gülay Korkmaz'ın "Hastanelerde Din ve Moral Hizmetleri İhtiyacı Üzerine Bir Araştırma: Süleyman Demirel Üniversitesi Hastanesi Örneği"; Saadettin Özdemir'in "Korunmaya Muhtaç Gençlerin Din Öğretimi İhtiyaçları"; Soner Teker'in "Korunmaya ve Bakıma Muhtaç Çocukların Din Eğitimi ve Manevi Bakım Hizmetleri"; Fatma Zeynep Belen'in "Manevi Danışmanlıkta Bibliyoterapi Tekniği ve Uygulaması"; Hacer S. Ulcay'ın "Manevi ve Kişisel Gelişim Bağlamında Şeyh-Mürid ve Yaşam Koçu-Müşteri İlişkinin İncelenmesi"; Sevde Düzgüner'in "Maneviyat Algısı ve Diğerkâmlıkla İlişkisi: Kan Bağı Örneğinde Türkiye ve Amerika Karşılaştırmalı Nitel Bir Araştırma"; Asude Coşkunsever'in "Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik (Yetiştirme Yurdu ve Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği); Aysun Özkan'ın "Türkiye'de Dini Danışmanlığa Duyulan İhtiyaç"; Ömer F. Söylev'in "Türkiye'de Dini Danışma ve Rehberlik: Alanları, İmkanları ve Yöntemleri (DİB Örneği)" isimli çalışmalar yer almaktadır.

Manevi danışmanlık ve rehberlik alanına dair yüksek lisans seviyesinde yapılan çalışmalar arasında Fatma Karataş'ın "Aile Danışmanlığı ve Din"; Mustafa Kemal Karabacak'ın "Aile İçi Çatışma ve Anlaşmazlıkların Çözümünde Dini Danışmanlığın Önemi" ; Fatma Zeynep Belen'in "Aile İçi İletişime Manevi Psiko-Sosyal Yaklaşım"; Öznur Özdoğan'ın "Aile İçi Roller ve Manevi Yaklaşım"; Zehra Yıldız'ın "Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna Gelenlerin Psiko-Sosyal Zemini: Kırşehir Örneği"; Necla Yılmaz'ın "Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarında Yapılan Dini Danışmanlık: Çorum Örneği"; Ömer Özdemir'in "Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarının Yetişkin Din Eğitimi Katkısı (Adana İli Örneği)" ; Yasemin Angın'ın "Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Görevlilerinin Karşılaştıkları Psiko-Sosyal Sorunlara Yaklaşımlarının Dini Danışmanlık ve Rehberlik Açısından Değerlendirilmesi"; Nurcan Yılmaz'ın "Bilişsel-Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımı ile Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlığın Ergenlerin Problemleri Davranışları Üzerindeki Etkisi"; Havva Kaplan'ın "Çocuk Evlerinde Uygulanan Dini Rehberlik Hizmetlerinin Din Görevlileri ve Ev Sorumluları Açısından Değerlendirilmesi: Çanakkale Örneği"; Dilek Bal Koçak'ın "Çocuk Hastalara ve Yakınlarına Uygulanan Manevi Bakım Hollanda Örneği"; Saadet Çiftkat'ın "DİB Bünyesindeki Aile İrşat ve Rehberlik Hizmetlerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)"; Feyza Karaca Kahvecioğlu'nun "Din Hizmetlerinde Dini Danışmanlık ve Rehberlik"; Tuba Kevser Şahin'in "Dini Danışmanlık Bağlamında Aile İrşat ve Rehberlik Büroları"; Safinur Genç'in "Dini Danışmanlık ve Manevi Bakım Açısından Aile İrşat ve Rehberlik

Bürolarındaki Hizmetler Üzerine Bir Araştırma”; Seyhat Doğan’ın “Dini Danışmanlıkta Destek ve Teşvik Bildiren Teknikler ve Diyalog Örnekleri”; Süleyman Güler’in “Dini Danışmanlıkta Kabul ve Anlayış Bildiren Teknikler”; Şule Koçbay’ın “Dini Danışmanlıkta Telkin ve Öğretmeye Yönelik Teknikler”; Bekir Bizet’in “Dini Danışmanlıkta Teşhis ve Anlamaya Yönelik Teknikler”; Hasan Mollaoğlu’nun “Hastane Hizmetleri Bağlamında Manevi Bakım ve New York Healthcare Chaplaincy Örneği”; Nurullah Altaş’ın “Hastanelerde Din ve Moral Hizmetleri”; Nesrin Okyay’ın “Hemşirelerin Maneviyat ve Manevi Bakıma İlişkin Düşüncelerinin Belirlenmesi”; Betül Altay’ın “Huzurevinde Manevi Bakım Uygulamaları: Narlıdere Huzurevi Örneği”; Öznur Özdoğan’ın “Kanserli Hastaların İyileşmesinde Manevi Değerlerin Rolü”; Ayşe Akgül’ün “Yaşlılarda Sosyal ve Manevi Bakım” isimli çalışmalar yer almaktadır.

Öznur Özdoğan, din psikolojisi konusunun makale düzeyinde incelenmesine öncülük etmiştir. "İnsanı Anlamaya Bir Yaklaşım: Pastoral Psikoloji" başlıklı makale 2006 yılında A.Ü.İ.F.D.'de yayımlanmıştır. Bu yayın, sınırlı kapsamına rağmen, söz konusu alandaki öncü bilimsel araştırma olarak görülebilir²⁶. Yine 2018 yılında Turgay Şirin, “Maneviyat Ölçeği’nin Geliştirilmesini sağlamıştır²⁷. Tunç 2020 yılında yaptığı çalışma sonucunda ruhsal iyilik hali ile aile yaşamından memnuniyet arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ve ruhsal esenliğin, aile yaşamından memnuniyetin sayıbilim olarak anlamlı bir öngörücüsü olduğunu ortaya koymuştur²⁸.

4. Manevi Danışmanlığın İşlevleri

Psikoloji alanında materyalist ve pozitivist paradigmanın yaygınlığı, öz, ruh, sevgi ve maneviyat gibi bazı kavramsal çerçevelerin ve dini olguların marjinalleştirilmesine yol açmıştır. Bu kavramlar geleneksel olarak psikoloji alanının dışında konumlandırılmış ve hatta bilim dışı olarak kabul edilmiştir. Değerler ve maneviyat gibi alanların insan işlevselliğine katkıları, iki disiplin arasındaki yapısal uyumsuzluk nedeniyle psikoloji alanında büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Bununla birlikte, manevi danışmanların manevi sorunları etkili bir şekilde ele almak için gerekli niteliklere ve uzmanlığa sahip olması zorunludur. Psikolojik terapi teknikleri ve manevi kaynaklar hakkında kapsamlı

²⁶Söylev, Dini Danışma ve Rehberliğin Teolojik Temellerine İslami Yaklaşım, 75-100.

²⁷Turgay Şirin, “Maneviyat Ölçeği’nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Turkish Studies*, (2018), 1283-1309.

²⁸Büşra Tunç, *Manevi iyi oluşla aile doyumu arasındaki ilişkide aile desteği ve bütünlüğünün rolü*, (Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020), 89.

bilgiye sahip olmalarının yanı sıra, kendi disiplinlerinde en az yüksek lisans derecesine sahip olmaları da gerekir.

Terapistler genellikle kendi tercihlerine ve uzmanlıklarına uygun terapötik yaklaşımı benimserler. Mevcut terapi okullarının sayısı 500'ü aşmaktadır ve yeni terapötik tekniklerin ortaya çıkması olağandışı değildir. Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nden 23 Ocak 2020 tarihinde elde edilen verilere göre postmodern terapistler, bireylerin depresyonda olduklarında depresyondan daha fazlasını yaşadıklarını savunmaktadır. Bu bağlamda en etkili terapist, danışanlarının karşılaşılabileceği zorlukları öngörebilme becerisine sahip olan ve sonrasında onların özel ihtiyaçlarına göre uyarlanmış terapi hizmetleri sunandır. Koç, manevi danışmanlığın iyileşmenin kolaylaştırılması, destek sağlanması ve rehberlik sunulması gibi temel unsurları kapsadığını ileri sürmektedir. Yazara göre, manevi danışmanlığın iyileştirici boyutu, kişisel sorunları olan danışanlara klasik psikoloji yöntemlerinin uygulanmasını içerir. Manevi danışmanlığın destekleyici boyutu ise hastaneler, yetimhaneler, huzurevleri ve cenaze sonrası psikolojik sıkıntı yaşayan bireylere psiko-sosyal destek sağlamaya odaklanmaktadır. Manevi danışmanlığın rehberlik yönü, ağırlıklı olarak anlam arayışında olan bireylere manevi psikolojik danışmanlık verilmesiyle ilgilidir. Özellikle, hayatlarına yön vermeye çalışan, kazançlı bir iş bulmaya çabalayan, kendilerini evlilik yeminine hazırlayan, iş sonrası yıllarını kucaklayan ve kariyer ilerlemesi yörüngesinde yardıma ihtiyaç duyan bireylere hitap eder²⁹.

Destek süreci, potansiyel psikolojik sorunların hafifletilmesinde ve psikolojik rahatsızlıkların daha derin bir düzeyde gelişmesinin önlenmesinde çok önemli bir rol oynar. Bu süreçte ortaya çıkabilecek bu tür sorunları önceden ele alabilmek için danışanların dayanıklılığını artırmaya yönelik proaktif önlemler almak zorunludur. Çünkü dayanıklılıktan yoksun bir danışan stres faktörleri, tehditler veya zorluklarla etkili bir şekilde başa çıkabilecek beceri veya kaynaklara sahip olmayabilir. Dahası, kritik bir aşamada önlenemeyen psikolojik rahatsızlıklar metaforik olarak asteroitlerin Dünya'nın yörüngesine girişine benzetilebilir. Asteroitlerin Dünya'nın yörüngesine girmesi, atmosferik kuvvetler aracılığıyla parçalanmalarını tetikler ve nihayetinde daha küçük parçalar halinde Dünya yüzeyine inmelerine yol açar. Dirençli danışanlar, atmosferin meteorları saptırdığı gibi, karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelebilirler. Manevi

²⁹Mustafa Koç, "Manevi-[psikolojik] danışmanlık ile ilgili Batı'da yapılan bilimsel çalışmaların tarihi ve literatürü (1902-2010) üzerine bir araştırma I-II", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2012), 208-230.

danışmanlar, gelecekteki zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olmak için danışanlarının psikolojik dayanıklılıklarını güçlendirmelidir.

Manevi danışmanlık, yaşamlarının kutsal/aşkın boyutunu kabul eden bireyler ve bu boyuta duyarlı ruh sağlığı profesyonelleri tarafından yürütülen özel bir danışmanlık biçimidir. Manevi danışmanlık, çeşitli iletişim biçimlerinden yararlanarak danışanların yaşamlarındaki stres ve kaygı ile başa çıkmalarına yardımcı olmayı amaçlayan tüm yardım faaliyetlerini kapsar³⁰. Manevi danışmanlık, bireyleri olası zorluklara karşı önceden psikolojik olarak güçlendirebilir. Örneğin Japonya'da çocuklar deprem ve tsunami felaketleri öncesinde eğitilerek olası tüm zorluklara ve felakete karşı hazırlanmaktadır. Deprem ve ardından gelen tsunamiden sonra dayanıklılık eğitimi alan çocukların, bu tür bir eğitim almayan çocuklara kıyasla önemli ölçüde daha yüksek hayatta kalma becerileri gösterdiklerini tespit etmiştir. Gelişmiş ülkelerde, çocukların bütünsel gelişimini kolaylaştırmak ve onları gelecekte karşılaşılabilecekleri psikolojik ve fiziksel zorluklara hazırlamak için rekreasyon merkezleri kurulmaktadır.

³⁰Koç, “Manevi-[psikolojik] danışmanlık ile ilgili Batı’da yapılan bilimsel çalışmaların tarihi ve literatürü (1902-2010) üzerine bir araştırma I-II”, 226.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM, BULGULAR VE YORUMLAR

1. Yöntem

Bu bölümde; araştırma modeli, evren, örneklem, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesine kullanılan istatistiksel işlemler yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel ve doküman inceleme modelinde yapılmıştır. Doküman inceleme taramaları herhangi bir konuda oluşturulmuş olan doküman, belge ve araştırmaların belli kriterlere göre incelenmesine yönelik yapılan araştırma ve taramalardır. Araştırmanın amaç ve içeriğine uygun olduğundan bu model tercih edilmiştir.

1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2014 yılından 2023 yılı Kasım ayına kadar ulusal tez merkezinde ve Türkçe olarak yayınlanan yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Araştırmada kolay ulaşılabilir yöntemle ulaşılabilen 23 çalışma araştırmanın örneklemine oluşturmaktadır. Araştırmada ulaşılan yüksek lisans tezlerinin araştırmacı ve adları aşağıda Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezleri

Sıra No	Araştırmacının Adı SOYADI	Yüksek Lisans Tezinin Adı
1	Hatice KILINÇER	Tıp, Psikoloji ve İlahiyat Öğrencilerinin Türkiye’deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma
2	Mehmet YILDIRIM	İhsan Modeli İle Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Psikolojik Rahatsızlıklar Üzerindeki İyileştirici Etkisi Üzerine Deneysel Bir Çalışma
3	Halime Hilal TAŞKIN	Lise Öğrencilerindeki Akademik Başarı ve Sınav Kaygısı İle Manevi Danışmanlık ve Rehberlik İlişkisi
4	Rukiye SARI	Hastane Hizmetleri Kapsamında Kadın Doğum Bölümünde Manevi Danışmanlık (Konya Dr. Ali Kemal Belviranlı Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi Örneği)
5	Zeynep VURAL İNCİR	Manevî Danışmanlıkta Naratif Terapi ve Anlam Arayışı
6	Gülsevim TINMAZ	Fransa’da Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları
7	Havva ŞENBAŞ	Psiko-Sosyo-Teolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Teorik Temelleri ve Pratik

		Yansımaları
8	Hişyar DİLEN	Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi
9	Fatma Zehra ŞİMŞEK	Manevi Danışmanlık İlkeleri Bağlamında Mevlana ve Yunus Emre Düşüncesinin Değerlendirilmesi
10	Beren KARCI AKSAN	Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Ankara İlinde Bulunan Bir Kamu Hastanesi Örneği
11	Ayşe ÖZOĞUL	Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Logoterapinin Uygulanabilirliği
12	Halil İbrahim İŞBİLİCİ	Çevrim İçi Manevi Danışmanlık Uygulamaları: Avantaj ve Dezavantajlar
13	Zeynep KARLIK	Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Kriz Terapisi Üzerine Düşünceler
14	Meryem ÖZMEN-YAYLAK	Almanya’da Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Modelleri Üzerine Bir Araştırma
15	Nurbanu TAŞÇI	Denetimli Serbestlik Tedbiri Altındaki Hükümlülerin Rehabilitasyonu ve Mükerrer Suçun Önlenmesinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (Dindarlık ve Suç İlişkisi Üzerine Araştırma)
16	Hilal KURTOĞLU	Hastanelerde Yürütülen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi (Marmara Bölgesi Örneği)
17	Salihanur İNAL	Onkoloji Servislerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Etkisi (Hastalığı Kabul, Anlamlandırma ve Açıklama)
18	Fatma Zehra UZUN	Yas Danışmanlığı ve Yas Sürecinde Manevi Danışmanlık
19	Aysun BAHADIR	Klinik Manevi Danışmanlık Eğitimi: Almanya KSA Modeli ve Türkiye’de Uygulanması
20	Hacer ERTÜRK	Psikolojik/Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Tasavvufun Rolü ve İmkanları
21	Melike Nursultan AKKAYA	Kabul Ve Kararlılık Terapisi ve Manevi Danışmanlık Uygulamaları
22	Tuğba BOZKAYA	Pozitif Psikoloji Bağlamında Din Eğitimi Temelli Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Sivas GSB Yurtlarında Kalan Kız Öğrenciler Örneği)
23	Muhammed Emin GÜL	Ceza İnfaz Kurumlarında Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Verimliliği: Nitel Bir Araştırma (Ağrı Örneği)

Tablo 3.1. incelendiğinde 2014-2023 yılları arasında ulusal tez merkezinde Türkçe olarak toplam 23 yüksek lisans çalışmasının yayınlandığı ve kullanıma açıldığı görülmektedir.

1. 3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı ulusal tez merkezi web sitesidir. Bu kapsamda ulusal tez merkezi web sitesine manevi danışmanlık, manevi danışma ve rehberlik kelimeleri anahtar kelimeler olarak arama kısmına yazılarak tarama yapılarak

çıkan tezlerden Türkçe olarak yazılanlardan Yüksek lisans tezleri bilgisayara indirilmiştir. Yıllara göre tasnif edilerek veriler toplanmıştır.

1. 4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla ulusal tez merkezi web sitesine “manevi danışmanlık”, “manevi danışma ve rehberlik” anahtar kelimeleri yazılarak tarama yapılmıştır. Bulunan tezlerden Türkçe olarak yazılan Yüksek lisans tezleri bilgisayara indirilmiştir. Yıllara göre tasnif edilerek veriler toplanmıştır. Tasnif edilen tezler birer birer alt problemlere yanıt olacak biçimde içerik olarak çözümlenmiştir.

1. 5. Verilerin Analizi

Toplanan Yüksek lisans tezlerinin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde yüksek lisans tezleri birer birer alt problemlerde belirtilen kriterlere göre içerik olarak analiz edilmiştir. Araştırmada belirlenen alt problemlere yanıt olacak şekilde analiz edilmiş ve raporlamada kullanılabilecek biçimde hazırlanmıştır.

2. Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında alt problemlerde belirlenen sorulara cevap olabilecek şekilde verilerin analiziyle ulaşılan bulgular ve yorumlamalar yer almaktadır.

2.1. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

1. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin yıllara göre dağılımları nasıldır?
2. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin araştırmacıların cinsiyetine göre dağılımları nasıldır?
3. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinde kullanılan araştırma türüne göre dağılımları nasıldır?
4. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinde kullanılan yöntemlere göre dağılımları nasıldır?

5. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerin örneklem sayılarına göre dağılımları nasıldır?
 6. 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin danışmanlarının unvanlarına göre dağılımları nasıldır?
- şeklinde belirlenmiş olan 6 alt probleme yanıt olması amacıyla yapılan analiz sonuçları ve yorumlamalara yer verilmiştir.

2.1.1. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları

Araştırmanın birinci alt problemi “2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin yıllara göre dağılımları nasıldır?” şeklindedir. Manevi danışmanlıkla ilgili yüksek lisans tezlerinin yıllara göre dağılımlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Frekans (f)	Yüzdelerik (%)
2014	0	0
2015	0	0
2016	0	0
2017	1	4,35
2018	0	0
2019	9	39,13
2020	3	13,04
2021	4	17,39
2022	4	17,39
2023	2	8,70
Toplam	23	% 100

Tablo 4.1 incelendiğinde 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan 23 adet yüksek lisans tezi bulunmamaktadır. Bu alanda en fazla yüksek lisans tezinin % 39,13 oranla 2019 yılında (f=9) olduğu görülmüştür. Bunu % 17,39’ar oranlarla 2021 ve 2022 yıllarında (f=4) yapılan çalışmalar izlerken 2020 yılında % 13,04 oranla (f=3), 2023 yılında % 8,70

ve 2017 yılında ise % 4,35 (f=1) yüksek lisans tezi yer almaktadır. Manevi danışmanlıkla ilgili en fazla yüksek lisans tez çalışmasının 2019 yılında olduğu söylenebilir.

2.1.2. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırmacıların Cinsiyetine Göre Dağılımları

Araştırmanın ikinci alt problemi “2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin araştırmacıların cinsiyetine göre dağılımları nasıldır?” şeklindedir. Manevi danışmanlıkla ilgili yüksek lisans tezlerinin araştırmacıların cinsiyetlerine göre dağılımlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırmacıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzdelerik (%)
Kadın	20	86,96
Erkek	3	13,04
Toplam	23	% 100

Tablo 4.2 incelendiğinde 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin araştırmacılarının cinsiyetlerinin dağılımlarında en yüksek oranın % 86,96 oranla kadınlardan oluştuğu görülürken % 13,04’ü ise erkekler tarafından araştırılmıştır. Buna göre 2014-2016 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin büyük kısmının kadın araştırmacılar tarafından yapıldığı söylenebilir.

2.1.3. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırmacıların Araştırma Türüne Göre Dağılımları

Araştırmanın üçüncü alt problemi “2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinde kullanılan araştırma türüne göre dağılımları nasıldır?” şeklindedir. Manevi danışmanlıkla ilgili yüksek lisans tezlerinin araştırmacıların araştırmanın türüne göre dağılımlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinde Kullanılan Araştırma Türlerine Göre Dağılımı

Araştırma Türü	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Nitel	15	65,22
Nicel	7	30,43
Karma	1	4,35
Toplam	23	% 100

Tablo 4.3 incelendiğinde 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin araştırma türlerine göre en yüksek oranın % 65,22 oranla nitel araştırma türünde (f=15) yapıldığı görülürken % 30,43'ü nicel (f=7) ve % 4,35'i ise karma araştırma (f=1) türünde yapılmıştır. Bulgular 2014-2016 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin büyük kısmının nitel araştırma olarak yapıldığı söylenebilir.

2.1.4. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinde Kullanılan Yönteme Göre Dağılımları

Araştırmanın dördüncü alt problemi “2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinde kullanılan yönteme göre dağılımları nasıldır?” şeklindedir. Manevi danışmanlıkla ilgili yüksek lisans tezlerinde kullanılan yönteme göre dağılımlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinde Kullanılan Yönteme Göre Dağılımı

Yöntem	Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Betimsel tarama	3	13,04
Deneysel	3	13,04
Doküman tarama	11	47,83
Durum çalışması	1	4,35
Fenomenoloji	3	13,04
İlişkisel tarama	1	4,35
Kesitsel tarama	1	4,35
Toplam	23	% 100

Tablo 4.4 incelendiğinde 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin yöntemine göre en yüksek oranın % 47,83 oranla doküman tarama yöntemiyle yapıldığı (f=11) yapıldığı görülürken % 13,04 oranlarla betimsel tarama, deneysel ve fenomenoloji yöntemleriyle (f=7) yapılmıştır. Çalışmaların % 4,35'erlik kasımları ise durum çalışması, ilişkisel tarama ve kesitsel tarama (f=1) yöntemiyle yapılmıştır. Bulgulara göre 2014-2016 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin büyük kısmının doküman inceleme yöntemiyle yapıldığı söylenebilir.

2.1.5. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerin Örneklem Sayılarına Göre Dağılımları

Araştırmanın beşinci alt problemi “2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerin örneklem sayılarına göre dağılımları nasıldır?” şeklindedir. Manevi danışmanlıkla ilgili yüksek lisans tezlerin örneklem sayılarına göre dağılımlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerindeki Örneklem Sayılarına Göre Dağılımı

Örneklem Sayısı	Frekans (f)	Yüzelik (%)
5	1	4,35
7	1	4,35
10	2	8,70
16	1	4,35
20	1	4,35
24	1	4,35
30	1	4,35
50	1	4,35
227	1	4,35
352	1	4,35
570	1	4,35
Alan yazın (Belirsiz)	11	47,83
Toplam	23	% 100

Tablo 4.5 incelendiğinde 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans

tezlerinin örneklem sayılarına göre en yüksek oranın % 47,83 oranla alan yazın taraması şeklinde yapıldığından dolayı örnekleme belirsizdir (f=11). Bunu % 8,70 oranla 10 kişilik örnekleme (f=2) çalışma yapılırken diğer çalışmalar % 4,35 oranlarla 5, 7, 16, 20, 24, 30, 50, 227, 352 ve 570 kişinin katıldığı çalışmalar yapılmıştır. Araştırmalar genel olarak doküman araştırması ve nitel çalışmalar olduğu için örneklem sayılarının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

2.1.6. Manevi Danışmanlıkla İlgili Ulusal Tez Merkezinde Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerin Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımları

Araştırmanın altıncı alt problemi “2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde yayınlanan yüksek lisans tezlerinin danışmanlarının unvanlarına göre dağılımları nasıldır?” şeklindedir. Manevi danışmanlıkla ilgili yüksek lisans tezlerin danışmanlarının unvanlarına göre dağılımlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. 2014-2023 Yılları Arasında Ulusal Tez Merkezinde Türkçe Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Yayınlanan Yüksek Lisans Tezlerinin Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı

Danışman Unvanı	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Dr. Öğr. Üyesi	5	13,48
Doç. Dr.	8	21,74
Prof. Dr.	10	34,78
Toplam	23	% 100

Tablo 4.6 incelendiğinde 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin danışmanlarının unvanlarına göre en yüksek oranın % 34,78 oranla Prof. Dr. unvanlıları danışmanlığında yapıldığı görülmektedir. Bunu % 21,74 oranla Doç. Dr. Unvanlılar ve % 13,48 oranla Dr. Öğr. Üyesi unvanlıların danışmanlığında yürütüldüğü görülmektedir. Buna göre 2014-2016 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin danışmanlarının büyük kısmının Prof. Dr. Unvanına haiz oldukları bunu Doç Dr. Unvanlı öğretim üyelerinin izlediği görülürken en düşük Dr. Öğretim üyelerinin de bu konuda danışman olarak görev aldıkları araştırmada görülmüştür.

SONUÇ

İnsanların sorun ve sıkıntılılarıyla diğer önemli karar alma süreçlerinde bir bilenden yardım alma ve danışma ihtiyaçları olabilmektedir. Bu süreçte özellikle manevi yönü daha ağır olanların ve İslami hassasiyetleri güçlü olan kişilerin manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri almaları gerekmektedir. Bu alan Türkiye’de oldukça yeni olup bu alanda yetişmiş insan sayısı oldukça az olduğu gibi bu insanların nitelik ve yeterlikleri de araştırılmaya muhtaçtır. Bu çalışma 2014-2023 yılları arasında Türkiye’de manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezleri çeşitli kriterlere göre incelenmiştir. Araştırmada 2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan 23 adet yüksek lisans tezi bulunmamaktadır. Bu alanda en fazla yüksek lisans tezinin 9 tez çalışması ile 2019 yılında olduğu görülmüştür. Bunu 2021 ve 2022 yıllarında yapılan 4’er tez çalışması izlerken 2020 yılında 3, 2023 yılında 2 ve 2017 yılında ise 1 yüksek lisans tezi çalışması bulunmaktadır. Diğer yıllarda ise manevi danışmanlıkla ilgili yüksek lisans tezine rastlanılmamıştır.

2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin araştırmacılarını büyük kısmının kadınlardan oluştuğu görülmüştür. Bunun nedeni bu alana kadın araştırmacıların daha fazla ilgi duyması ya da danışmanın araştırmacıyı bu alanda araştırma yapmaya yönlendirmesi olabilir.

2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin araştırma türlerine göre en yüksek oranın nitel araştırma türünde yapıldığı görülürken nicel ve karma araştırma türünde de çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Bu durum bu alanda farklı türlerde yüksek lisans tezlerinin yapıldığını göstermektedir.

2014-2023 yılları arasında manevi danışmanlıkla ilgili ulusal tez merkezinde manevi danışmanlıkla ilgili Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin yöntemine göre büyük oranda doküman tarama yöntemiyle yapıldığı görülürken bunun yanında betimsel tarama, deneysel ve fenomenoloji yöntemleriyle yapılmış tezlerde bulunmaktadır.

Manevi danışmanlıkla ilgili 2014-2023 yılları arasında yapılmış ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin örneklem sayılarına göre büyük oranla alan yazın taraması şeklinde yapıldığından dolayı

örnekleme belirsizdir. Bunun yanında 5, 7, 16, 20, 24, 30, 50, 227, 352 ve 570 kişinin katıldığı örneklemin olduğu çalışmalar yapılmıştır. Araştırmaların genel olarak doküman araştırması ve nitel çalışmalar olduğu için örneklem sayılarının oldukça düşük olduğu görülmüştür.

Manevi danışmanlıkla ilgili 2014-2023 yılları arasında yapılan ve ulusal tez merkezinde Türkçe olarak yayınlanan ve kullanıma açılan yüksek lisans tezlerinin büyük oranda Prof. Dr. unvanlıları danışmanlığında yapıldığı görülmüştür. Bunun yanında Doç. Dr. unvanlılar ve Dr. Öğr. Üyesi unvanlıların danışmanlığında yürütülen tezler de bulunmaktadır.

Öneriler:

1. Manevi danışmanlıkla ilgili araştırmaların arttırılması ve bu çalışmaların insanlardan veri toplamaya yönelik olması yönünde çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalardan elde edilen güncel bilgiler ışığında manevi danışma-destek ve rehberlikle ilgili faaliyetler yapılmalıdır.
2. Manevi danışma ve rehberlikle ilgili yeterli tanıtım ve duyurular yapılarak alanın tanıtımı ve bu alanda ihtiyacı olanlara gerekli ve yeterli hizmetin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
3. Bu alanda yapılan araştırmaların büyük ölçüde alan yazın taraması şeklinde olduğu görülmektedir. Reel-gerçek yaşamdan kesim, grup ve olayların araştırılmasına yönelik çalışmalar da yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ayten, Ali - Düzgüner, Sevde. *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Temel Bilgiler Kılavuzu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020.
- Ayten, Ali. (ed.). *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Teori ve Uygulama Alanları*". İstanbul: Dem Yayınları, 2018.
- Uygur, Ali Engin. *Din Psikolojisi Açısından 'Alfred Adler Psikolojisi'nin Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Baygeldi, Merve Reyhan. *Türkiye'de Modern Sorunlara Dini Bir Çözüm Olarak Manevi Danışmanlık Uygulaması: Mevcut Durum ve Öneriler*. İstanbul: SETA. 2018.
- Topuz, İlhan. *Din Görevlilerinin Mânevî Danışmanlık Yeterlilikleri*. Isparta: Manas Yayınları, 2014.
- Doğan, Mevrure. "Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 21(2), (2017), 1267-1304.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. Resmi Gazete Tarih-Sayı/25.10.2019-30929 (Mükerrer). Manevi Danışman (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardı, Ekler (2019), (1-162). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191025M1-2.htm>
- Meydan, Hasan. *Din Eğitiminde Manevi Boyut*. İstanbul: Dem Yayınları, 2015.
- Koç, Mustafa. "Manevi-[psikolojik] danışmanlık ile ilgili Batı'da yapılan bilimsel çalışmaların tarihi ve literatürü (1902-2010) üzerine bir araştırma I-II". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2012), 201-237.
- Altaş, Nurullah. Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(1), (2000), 327-350.
- Söylev, Ömer Faruk. Dini Danışma ve Rehberliğin Teolojik Temellerine İslami Yaklaşım. *Diyanet İlmi Dergi*. 53(2), ss. (2017), 75-100.
- Carlos Del M.Rio, & White, Lyle J.. Maneviyatı dindarlıktan ayırmak: Hilomorfik bir bakış açısı (Çev. Selma, B.). *Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırmalar Dergisi*, 37(1), (2016), 83.
- Şirin, Turgay. "Maneviyat Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması", *Turkish Studies*, (2018), 1283-1309.
- Şirin, Turgay. *Dini Danışma ve Rehberlik İhsan Modeli*. İstanbul: Mim Akademi, 2014.

- Ok, Üzeyir İnanç. “Din psikolojisinin kullanım alanları: Dini danışmanlık ve rehberlik”. [içinde] *Din Psikolojisi*. Ed. F. Karaca. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2012.
- Ok, Üzeyir İnanç. “Din Psikolojisinin Kullanım Alanları: Dinî Danışmanlık ve Rehberlik”. Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi yayınları, 2008.
- Ok, Üzeyir İnanç. “Dinî Danışmanlık: Tanımı ve Tarihi”. N. Altaş ve M. Köylü (Ed.), *Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri* içinde. (İstanbul: Dem Yayınları, 2017.
- Özen, Yener. “Tanrı-Sen ve Ben Üçümüzün Yolu: Pastoral Psikoloji ve Danışmanlığı Gerekliliği Üzerine”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(2): (2010), 41-57.

EKLER

Ek 1: Özgeçmiş